

MERDÂVÎ, Ali b. Süleyman
(علي بن سليمان المرداوي)Ebû'l-Hasen Alâüddin Ali b. Süleymân
b. Ahmed el-Merdâvî
(ö. 885/1480)

Hanbelî fakihî.

Ebû'l-Yümn el-Uleymî -bizzat Merdâvî'den nakledildiğine göre- 817 (1414), Sehâvî ve Şevkânî ise yaklaşık 820 (1417) yılında Nablus'a bağlı Merdâ beldesinde doğduğunu belirtir. Merdâvî, gençlik döneminde Halîl şehrine giderek Şeyh Ömer el-Mücerred Zâviyesi'nde kaldı ve burada Kur'ân-ı Kerîm'i ezberledi. Daha sonra Dimaşk'ın Sâlihiye semtindeki Şeyhülislâm Ebû Ömer Medresesi'nde tahsil gördü. Bu sebeple Dimaşkî ve Sâlihî nisbeleriyle de anılır. Takıyyüddin İbn Kundûs el-Ba'î, Burhâneddin İbn Müflih, Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. İbrâhim et-Trablusî, Şehâbeddin Ahmed b. Yûsuf el-Merdâvî, Ebû Şa'r Zeynüddin Abdurrahman b. Süleyman, Ebû'r-Rûh İsâ el-Bağdâdî ve Ebû'l-Kâsım en-Nüveyrî gibi hocalardan fıkıh, usul ve Arap dili okudu. Bu arada İbn Nâsirüddin, Şemseddin es-Sîlî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kerekî, Zeynüddin İbnü't-Tahhân, Şehâbeddin İbn Abdülhâdî gibi hocalardan hadis, hesap ve ferâizle ilgili dersler aldı. Hocası Burhâneddin İbn Müflih'in ölümünün ardından onun derslerini devam ettiren Merdâvî aynı zamanda Dimaşk'ta Hanbelî kadılığı yaptı. Ömrünün sonuna doğru bu görevinden ayrılan Merdâvî'nin öğrencileri arasında İbnü'l-Mibred ve Mısır Kâdikudâtı Bedreddin Muhammed b. Muhammed es-Sa'dî gibi fakihler ve kadılar bulunmaktadır. Merdâvî, 6 Cemâziyelevvel 885 (14 Temmuz 1480) tarihinde Dimaşk'ta Sâlihiye semtinde vefat etti ve Kâsiyûn Mezarlığı'na gömüldü.

Eserleri ve görüşleriyle Hanbelî mezhebi tarihinde önemli bir yere sahip olan Merdâvî "şeyhülislâm" ve "şeyhülmezheb" lakaplarıyla anılmış, mezhepte fetva ve hüküm onun görüşleri doğrultusunda verilmiştir. Haccâvî ve İbnü'n-Neccâr gibi müteahhir Hanbelî âlimlerinin eserlerinde "kâdî" lakabıyla Merdâvî kastedilir. İbn Kudâme'nin *el-Muknî*'ni şerh, tashih ve tenkih ettiği için kendisine "münakkih" lakabı da verilmiştir (Abdülkâdir Bedrân, s. 409).

Eserleri. 1. *el-İnşâf fi ma'rifeti'r-râcih mine'l-hilâf 'alâ mezhebi'l-*

İmâmi'l-mübeccel Ahmed b. Hanbel (nşr. Muhammed Hâmid el-Fikî, I-XII, Kahire 1374-1378/1955-1958; Beyrut 1406/1986). Muvaffakuddin İbn Kudâme'nin *el-Muknî*' adlı eserinin geniş bir şerhi olan bu çalışmada Merdâvî mezhepte tercih edilen, sahih veya asah kabul edilen görüşleri delilleriyle birlikte ortaya koymuştur. Ebû'l-Yümn el-Uleymî eseri *el-İthâf* diye kısaltmıştır. Merdâvî, 867 (1463) yılında tamamladığı şerhini 872'de (1468) *et-Tenkihü'l-müşbi' fi tahriri ahkâmî'l-Muknî' fi fıkhi imâmi's-sünne Ahmed b. Hanbel* adıyla ihtisar etmiştir (nşr. Muhibbüddin el-Hatîb, Kahire, ts.). Bu ihtisar Hanbelî literatüründe önemli bir yere sahip olmuş ve üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Haccâvî, esere dair *Havâşî't-Tenkih fi'l-fıkḥ 'alâ mezhebi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel* adıyla bir hâşiye yazmış (nşr. Yahyâ b. Ahmed el-Cürdî, Kahire 1412/1992; Medine 1416/1995), Takıyyüddin İbnü'n-Neccâr el-Fütühî de buna bazı ekleme ve çıkarmlarla *Muntehe'l-irâdât fi cem'i'l-Muknî' ma'a't-Tenkih ve'z-ziyâdât* isimli kitabını telif etmiştir (I-III, Beyrut, ts.). [Buhûti'nin şerhi *Deķā'iku üli'n-nühâ* ile birlikte], nşr. Abdullah b. İbrâhim ez-Zâhim, [doktora tezi, 1400/1980], el-Câmiatü'l-İslâmiyye, Medine; nşr. Abdülmelik b. Abdullah b. Düheys, Mekke 1416/1995). Buhûti, *Muntehe'l-irâdât* üzerine *Deķā'iku üli'n-nühâ li-şerhi'l-Muntehâ* adında bir şerh yazmıştır (I-III, Beyrut, ts.); ayrıca bu eser *Şerhu Muntehe'l-irâdât* adıyla basılmıştır, I-III, Beyrut, ts.; Riyad 1380/1960; I-IV, Kahire 1319-1320 [Keşşâfû'l-kınâ'n kenarında]). Ahmed b. Muhammed b. Ahmed eş-Şüveykî, İbn Kudâme'nin *el-Muknî*'si ile Merdâvî'nin *et-Tenkih*'i ni *et-Tavzîh fi'l-cem' beyne'l-Muknî' ve't-Tenkih* adıyla birleştirmiştir (nşr. Nâsir b. Abdullah b. Abdülazîz el-Meymân, I-III, Mekke 1418/1997). 2. *Tahrîrü'l-menkûl fi tehzihi 'ilmi'l-uşûl*. Merdâvî 877'de (1472) kaleme aldığı, Hanbelî mezhebinin temel usul kitaplarından biri olan eserini *et-Tahbîr fi şerhi't-Tahrîr* adıyla şerhetmiştir (nşr. Abdurrahman b. Abdullah el-Cibrîn, İvaz b. Muhammed el-Karanî ve Ahmed b. Muhammed b. Sâlih es-Serrâh, I-VIII, Riyad 1421/2000). Takıyyüddin İbnü'n-Neccâr, kitabı önce *Muhtaşarü't-Tahrîr (el-Kevkebü'l-münîr)* adıyla ihtisar etmiş, daha sonra *el-Muhteberü'l-mübteker şerhu'l-Muhtaşar (Şerhu'l-Kevke-*

bi'l-münîr) ismiyle üzerine bir şerh yazmıştır. Bu şerhi Muhammed Hâmid el-Fikî neşretmişse de (Kahire 1372/1953) neşir eksik bir nüshadan yapıldığı için eserin ancak üçte biri kadardır. Muhammed ez-Zühaylî ve Nezîh Hammâd çeşitli nüshalarına dayanarak geniş dipnotlar, hâşiyeler ve çeşitli fihristler ilâvesiyle eserin ilmî neşrini gerçekleştirmişlerdir (I-IV, Dimaşk 1400-1402/1980-1982). 3. *Taşhîhu'l-fürû'*. İbn Müflih'in *Kitâbü'l-Fürû'* adlı eserini tamamlayıcı nitelikte bir çalışma olup Ali b. Abdullah Âl-i Sâni (Katar 1379/1960) ve Abdüssettâr Ahmed Ferrâc (Kahire 1388/1967, Şemseddin İbn Müflih'in *Kitâbü'l-Fürû'* ile birlikte) tarafından yayımlanmış, ikincisini daha sonra Abdüllatîf Muhammed es-Sübki tashih etmiştir (Beyrut 1402/1982, 1405/1985). Bunların dışında kaynaklarda Merdâvî'nin *el-Künûzü (el-Huşûnû)'l-mu'addetü'l-vâkıye min külli şidde* (dua ve evrâdlâ ilgili), *Şerhu'l-Âdâb, el-Menhelü'l-'azbû'l-gâzîr fi mevli'di'l-Hâdî'l-Beşîri'n-Nezîr, el-Menhelü'l-'azb fi şerhi esmâ'i'r-rab* adlı eserlerinin bulunduğu belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ali b. Süleyman el-Merdâvî, *el-İnşâf fi ma'rifeti'r-râcih mine'l-hilâf* (nşr. M. Hâmid el-Fikî), Beyrut 1406/1986, neşreden giriş, I, 3-5; a.mlf., *Taşhîhu'l-fürû'* (İbn Müflih, *Kitâbü'l-Fürû'* içinde, nşr. Abdüssettâr Ahmed Ferrâc), Beyrut 1405/1985, neşreden giriş, I, 8-21; Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmi'*, V, 225-227; Nuaymî, *ed-Dâris fi târîhi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Dimaşk 1370/1951, II, 108, 126; Ebû'l-Yümn el-Uleymî, *el-Menhecü'l-ahmed* (nşr. Abdülkâdir el-Arnaût - Hasan İsmâil Merve), Beyrut 1997, V, 290-298; a.mlf., *ed-Dürü'l-münâddad fi zikri aşhâbi'l-İmâm Ahmed* (nşr. Abdurrahman b. Süleyman el-Uzeymîn), Kahire 1412/1992, II, 682-683; Keşşâfû'l-kınâ'n, I, 357; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 340-341; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli'*, I, 446; İbn Humeyd, *es-Sühubü'l-vâbile 'alâ dâra'ihi'l-Hanâbile* (nşr. Bekir b. Abdullah Ebû Zeyd - Abdurrahman b. Süleyman el-Uzeymîn), Beyrut 1416/1996, II, 739-743; Muhammed eş-Şattî, *Muhtaşaru Tabakâti'l-Hanâbile* (nşr. Fevâz ez-Zemerlî), Beyrut 1406/1986, s. 76-77; Abdülkâdir Bedrân, *el-Medhal ilâ mezhebi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), Beyrut 1405/1985, s. 409, 434, 439-441, 461; Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 130; *İzâhu'l-meknûn*, I, 134, 331; II, 389, 450, 594; Abdülvehhâb İbrâhim Ebû Süleyman, *Kitâbetü'l-bahşi'l-ilmî*, Cidde 1403/1983, s. 375-378; Kâmil Cemîl el-Aselî, "Mücrüddin el-Uleymî el-Hanbelî: Mü'errihu'l-Kudûs, naşşun cedîd 'an hayâtih ve naşşu zeyli kitâbihi'l-Ünsi'l-celîl", *Dirâsât*, XII/8, Amman 1405/1985, s. 122; Ferhat Koca, "Hanbelî Mezhebi", *DİA*, XV, 531, 541-542.

FERHAT KOCA